

7. Львов, М.Р. Методика обучения русскому языку в начальных классах / М.Р. Львов, Т.Г. Рамзаева, Н.Н. Светловская. – М., 2017. – 412 с.
8. Репкин, В. В. Формирование орфографического навыка как умственного действия // Вопросы психологии. –1960. – № 29.
9. Разумовская, М.М. Умения как организующая основа обучения орфографии. Работа над умениями и навыками по русскому языку в 4–8 классах / М.М. Разумовская. – М.: Просвещение, 1998. – с.54–58.
10. Рождественский, Н.С. Свойства русского правописания как основа методики его преподавания: учебное пособие / Н.С. Рождественский. – М.: Просвещение, 2010. – 213 с.
11. Воронкова, В.В. К вопросу о дифференциации учащихся вспомогательной школы при обучении русскому языку / В.В. Воронкова, В.Г. Петрова // Психологический анализ дифференцированного подхода при обучении ; под ред. В.Г. Петровой. – М., 2016. – 318 с.
12. Выготский, Л.С. Проблемы дефектологии / Л.С. Выготский. – М.: Просвещение, 1995. – 527 с.
13. Левина, Р.Е. Недостатки произношения, сопровождающиеся нарушениями чтения и письма. Логопедическая работа в школе / Логопедическая работа в школе / Р.Е. Левина. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1953. – 38 с.
14. Ахутина Т.В. Нейропсихологическая диагностика, обследование письма и чтения младших школьников / Т.В. Ахутина, О.Б. Иншакова, В.А. Секачев. – М., 2008. – 128 с.
15. Жедек, П.С. Усвоение фонетического принципа письма и формирование орфографического действия / П.С. Жедек. – М., 1975.

УДК 376.3
МРНТИ 14.29.29

С.С. Жакипбекова¹, А.Б. Оразбекова², Р.К. Есимханова³

¹ғылыми жетекшісі, phd, аға оқытушы, sauleskorpion@mail.ru

²7M01902 – Логопедия мамандығының 2 курс магистранты, aiya_bakytbekkyzy@mail.ru,
Абай атындағы ҚазҰПУ, Алматы қ., Қазақстан

³тіркеу кеңсесінің директоры, аға оқытушы, Илияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ СӨЙЛЕУ ТІЛІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗЖАСАМ ДАҒДЫЛАРЫН ДИДАКТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ДАМУЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада сөйлеу тілі бұзылған балалардың сөзжасамының дамуы жағдайында дидактикалық ойындарды қолданудың тиімділігін анықтау мақсатында логопедтер арасында жүргізілген сауалнаманың нәтижелері берілген. Зерттеуде логопедиялық жұмысқа қатысатын балалармен жұмыс істейтін логопедтердің пікірлеріне талдау жасалды. Нәтижелер білім беру тәжірибесінде ойын әдістерінің рөлін көрсетеді және логопедиялық бағдарламалардың тиімдірек дамуына негіз бола алады. Мақалада сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың сөзжасам дағдыларын дамытуға ықпал ететін әртүрлі ойын техникалары сипатталған. Оңалту тәжірибесінде қолдануға болатын ойындардың нақты мысалдары келтіріліп, осы санаттағы балаларда сөйлеуді үйрету мен түзетуде ойын әдістерін қолданудың педагогикалық аспектілері мен артықшылықтары талқыланады.

Осы мақаланың көмегімен сөйлеу тілі бұзылған балалармен жұмыс істейтін логопедтер және мамандар дамуында бұзылысы бар балалардың сөзжасам дағдыларын дамытуға және коммуникация қабілеттерін жақсартуға ықпал ететін тиімді және қызықты іс-шараларды құру бойынша құнды ұсыныстар алады.

Түйін сөздер: сөйлеу тілі бұзылған балалар, дидактикалық ойын, сөзжасам дағдылары, мектеп жасына дейінгі, даму.

Жақипбекова С.С.¹, Оразбекова А.Б.², Есімханова Р.К.³

¹научный руководитель, phd, старший преподаватель, sauleskorpion@mail.ru

²магистрант 2 курса по специальности 7М01902 – Логопедия, aiya_bakytbekkyzy@mail.ru,
КазНПУ имени Абая, г. Алматы, Казахстан

³директор офиса регистратора, старший преподаватель,
Жетысуский университет имени Ильяса Жансугурова

РАЗВИТИЕ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНИКОВ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ С ПОСРЕДСТВОМ ДИДАКТИЧЕСКИХ ИГР

Аннотация

В данной статье представлены результаты опроса, проведенного среди логопедов с целью определения эффективности использования дидактических игр в контексте речевого развития детей с нарушениями речи. В ходе исследования были проанализированы мнения логопедов, которые работают с детьми, участвующими в логопедической службе. Результаты показывают роль игровых методов в образовательной практике и могут стать основой для более эффективной разработки логопедических программ. В статье описаны различные игровые приемы, способствующие развитию речевых навыков детей с нарушениями речи. Приводятся конкретные примеры игр, которые можно использовать в реабилитационной практике, обсуждаются педагогические аспекты и преимущества использования игровых методов в обучении и коррекции речи у детей данной категории.

С помощью данной статьи педагоги, логопеды и специалисты, работающие с детьми с речевыми и языковыми нарушениями, получают ценные предложения по созданию эффективных и интересных занятий, способствующих развитию речевых навыков и улучшению коммуникативных навыков детей с нарушениями развития.

Ключевые слова: дети с речевыми нарушениями, дидактическая игра, навыки словообразования, дошкольный возраст, развитие.

Zhakupbekova Saule¹, Orazbekova Aiya², Yesimkhanova Raigul³

¹Scientific supervisor, phd, senior lecturer, sauleskorpion@mail.ru

²2-nd year master student, major in 7M01902 – Speech therapy, aiya_bakytbekkyzy@mail.ru,
Kazakh National Pedagogical University named after Abay, Almaty, Kazakhstan

³registrar's office director, senior lecturer, Zhetysu University named after Ilyas Zhansugurov

DEVELOPMENT OF WORD-FORMATION SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN WITH SPEECH IMPAIRMENTS THROUGH DIDACTIC GAMES

Abstract

This article presents the results of a survey conducted among speech therapists to determine the effectiveness of using didactic games in the context of the speech development of children with speech disorders. The study analyzed the opinions of speech therapists who work with children participating in speech therapy services. The results show the role of game methods in educational practice and can become the basis for more effective development of speech therapy programs. The article describes various gaming techniques that promote the development of speech skills of children with speech disorders. Specific examples of games that can be used in rehabilitation practice are given, pedagogical aspects and advantages of using game methods in teaching and correcting speech in children of this category are discussed.

With the help of this article, teachers, speech therapists and specialists working with children with speech and language disorders will receive valuable suggestions for creating effective and interesting activities that promote the development of speech skills and improve the communication skills of children with developmental disorders.

Keywords: children with speech disorders, didactic game, word formation skills, preschool age, development.

Бүгінгі таңда балалардағы сөйлеу тілінің бұзылыстары өзекті мәселе болып табылады. Сөйлеуді дамытудың негізгі аспектілерінің бірі - сөзжасамның қалыптасуы мен дамуы - тілдің бар лексикалық және грамматикалық құралдары негізінде жаңа сөздерді құра білу. Бұл қиындықты сәтті жеңу үшін тәрбиешілер, логопедтер арнайы әдістер мен әдістерді қолдануы керек. Сөйлеу тілі бұзылған балалармен жұмыс жасаудың тиімді құралдарының бірі дидактикалық ойындар болып табылады. Олар балаларды қызықты етіп қана қоймайды, сонымен қатар сөзжасам дағдыларын тиімді дамытуға және бекітуге ықпал етеді.

Сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың сөзжасамдық дағдыларын дамыту тақырыбы арнайы білім беру саласында маңызды. Сөзжасам – бұрыннан бар сөздер негізінде жаңа сөздер жасауға мүмкіндік беретін процесс.

Мектеп жасына дейінгі баланың жетекші іс-әрекеті - ойын (Л.С. Выготский). Дидактикалық ойындар – сөйлеу қабілеті бұзылған балаларға жаңа білім алуға және оны іс жүзінде қолдануға көмектесетін арнайы әзірленген тапсырмалар. Демек, ойын мектеп жасына дейінгі балалардың сөзжасам дағдыларын қалыптастыру құралы бола алады. Дидактикалық ойындардың сөйлеу тілі бұзылған балалардың сөзжасамдық дағдыларын дамытуға әсері мектепке дейінгі білім беру саласындағы ғалымдар мен практиктерді қызықтыратын маңызды тақырыптардың бірі болып табылады.

Сөзжасамның маңызды құрамдас бөліктерінің бірі – сөзжасамдық ойды қалыптастыру. Бұл дағдының дамуына дидактикалық ойындар ықпал етеді. Олар балалардың оқу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді, оны қызықты және нәтижелі етеді. Сонымен қатар, ойындар балалардың алған білімдері мен дағдыларын тәжірибеде бекітуге мүмкіндік береді, бұл материалды жақсы меңгеруге және сөйлеу құзыреттіліктерінің деңгейін арттыруға ықпал етеді. Мұндай ойындар балаға сөйлеу саласындағы қиындықтарды жеңуге үйренуге және оның лексикалық білімін белсендіруге көмектеседі.

Е.А. Земская, Е.С. Кубрякова сөзжасамды сол тілде қабылданған формалды әдістер арқылы туыстық сөздер немесе сөз тіркестері негізінде туынды деп аталатын жаңа сөздердің жасалу процесі немесе нәтижесі деп сипаттайды.

Ю.С. Григорьева мектеп жасына дейінгі балалардың дамуына дидактикалық ойындар ерекше әсер етеді деп есептейді.

Е.И. Касаткинаның пікірінше, сабақта дидактикалық ойынды қолдану оның психикалық процестердің дамуына ықпал ететіндігімен, мектеп жасына дейінгі балаларды оқу іс-әрекетіне қосатындығымен анықталады. Дидактикалық ойындар арқылы сөзжасам дағдыларын дамыту сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың коммуникативтік құзыреттілігін арттыруға көмектесетін тиімді әдіс болып табылады. Балаларда сөйлеудің дамымауы әртүрлі себептерге байланысты болуы мүмкін, мысалы, баланың физикалық немесе психологиялық ерекшеліктері, оқытудың жеткіліксіз тиімділігі және тиімсіз әдіс-тәсілдерді қолдану.

Дидактикалық ойындардың артықшылығы мен ерекшеліктері: Біріншіден, ойындар балалардың интеллектуалдық және танымдық белсенділігін арттыруға көмектесетін жағымды эмоционалды органы құрайды. Екіншіден, ойын баланың жаңа тәжірибе мен білім алуының табиғи жолы. Үшіншіден, ойын әрекеті арқылы сөзжасамдық дағдыларды дамытудағы әлсіз жақтарды оңай анықтауға және оларды жоюға тікелей жұмыс жасауға болады.

Сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың сөз құрау дағдыларын дамыту үшін дидактикалық ойындарды қолданбас бұрын бірнеше негізгі қағидаларды ескеру қажет:

1. Ойын балаға қолжетімді және түсінікті болуы керек. Белгілі бір баланың жасына және даму деңгейіне сәйкес келетін ойындарды таңдау маңызды. Сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың нұсқауларды немесе ойын ережелерін түсінуі қиынға соғуы мүмкін екенін есте ұстаған жөн, сондықтан анық және қарапайым түсініктемелер қолданылуы керек.

2. Ойын әртүрлі және қызықты болуы керек. Сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың жаттығуға қызығушылығы тез жоғалуы мүмкін, сондықтан әртүрлі ойын формалары мен материалдарын пайдалану маңызды. Мысалы, сөз жасау үшін суреттерді, басқатырғыштарды немесе құрастыру жиындарын пайдалануға болады. Бұл әдіс балаларға жаңа сөздерді жақсы есте сақтауға және үйренуге көмектеседі.

3. Ойын мақсатты және жүйелі болуы керек. Сөзжасамдық дағдыларды дамыту оқудағы жүйелілікті қажет етеді. Ойындарды тандағанда, олардың нақты мақсаттарға жетуге бағытталғанын қамтамасыз ету керек: сөздік қорын кеңейту, сөзжасам ережелерін меңгеру және т.б.

4. Ойын жеке болуы керек. Сөйлеу қабілеті бұзылған әрбір баланың өзіндік даму ерекшеліктері бар, сондықтан ойындарды оның қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне қарай бейімдеу маңызды. Мысалы, бала белгілі бір дыбыстарды айтуда қиналса, сол дыбыстарды жаттықтыру үшін ойындарды қолдануға болады.

Біз балалардың сөзжасам дағдыларын дамыту үшін төмендегі дидактикалық ойындарды ұсынамыз:

– Баспалдақпен көтерілу. Балалар 5-10 картаны үстел үстіне тізіп қояды. Олар түбір сөздің барлық мүмкін формаларын атаулары керек. Егер олар дұрыс болса, олар келесі картаға баспалдақпен көтеріледі. Егер олар қателессе, олар баспалдақпен төмен түседі және бірінші картадан қайта бастау керек.

– Мамандық. Балалар берілген қағазда жазылған сөздерге белгілі бір жұрнақтарды қосу арқылы, мамандықты айту. Бұл ойын арқылы баланың ойлауы, түбір сөзге жұрнақ қосу арқылы жаңа сөзді жасап шығару дағдылары дамиды.

– «Дыбыс баспалдағы» ойыны: Балалар бір дыбыстан немесе фонемадан басталатын сөздерді тандап, дыбыс күрделілігіне қарай «баспалдаққа» орналастырады.

– Ассоциация. Сөздердің бір-бірімен байланысын және әртүрлі сөздік қорларын, сөзжасам дағдысын дамыту. Белгілі бір сөзді атаған кезде, балалар сол сөзбен байланысты сөз табуы керек. Мысалы, «теңіз» сөзі болса, балалар «жағажай» сөзін айтуы мүмкін.

Қазіргі таңда көптеген педагог логопедтер өз жұмысында дидактикалық ойындарды пайдаланады. Сол себепті біз анықтаушы эксперимент ретінде педагог логопедтерден дидактикалық ойындардың қаншалықты тиімді екені туралы сауалнама жүргізуді жөн көрдік.

Анықтаушы эксперимент барысы.

Анықтаушы эксперименттің басты мақсаты – сөйлеу тілі бұзылған балалардың сөзжасам дағдыларын дамыту үшін дидактикалық ойындарды қолданудың тиімділігін анықтау. Эксперимент жүргізу үшін біз келесідей сұрақтарды іріктеп алдық:

1. Сөзжасам дағдыларын дамытуда дидактикалық ойындарды қаншалықты жиі қолданасыз?
2. Сөзжасамды дамытуда дидактикалық ойындарды қолданғаннан кейін қандай оң нәтиже байқадыңыз?
3. Сөзжасамды дамытуда дидактикалық ойындарды қолданудың тиімділігін қалай бағалайсыз?
4. Дидактикалық ойындардың қай түрімен көп жұмыс жасайсыз?
5. Дидактикалық ойындарды қолдану арқылы сөзжасамды дамытуда кедергілер немесе қиындықтар туындайды ма?
6. Балалар сөзжасамды түсінеді ме?
7. Сөзжасамды дамытуда дидактикалық ойындар қандай рөл атқарады деп ойлайсыз?
8. Сөзжасамды дамытуда қандай ойындар тиімді деп ойлайсыз?
9. Басқа логопедтерге немесе ата-аналарға дидактикалық ойындарды пайдалануды ұсынар ма едіңіз?
10. Сөзжасамның дамуына дидактикалық ойындардың үлесі зор деген пікірмен келісесіз бе?

Анықтаушы экспериментке 15 логопед қатысты.

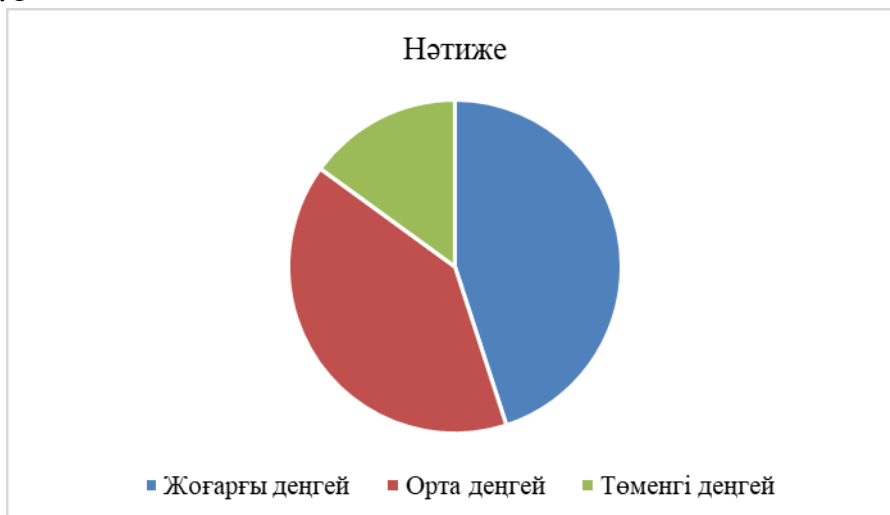
Жауапты бағалау.

Жоғарыдағы сұрақтардың барлығына жауап алынды. Сауалнама қорытындысы төмендегідей нәтижені көрсетті:

Кесте 1

Жоғарғы деңгей	Орта деңгей	Төменгі деңгей
45%	40%	15%

Диаграмма 1

Эксперимент нәтижесі көрсеткендей логопедтердің 45%-ы дидактикалық ойындарды тиімді, 40%-ы орташа тиімді, 15%-тиімсіз деп есептейді.

Қорытындылай келе, дидактикалық ойындар сөйлеу тілі бұзылған балалардың сөзжасамдық дағдыларын қалпына келтіру және дамытудың құралы болып табылады. Олар оқу үшін қолайлы және қызықты орта жасайды және баланың дағдыларды меңгеру және дамыту процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді. Мұндай ойындар арқылы балалар сөзжасам ережелерін меңгеріп, сөздік қорын молайтып, грамматикалық, фонетикалық дағдыларын дамытады. Жалпы, сөйлеу тілі бұзылған балалардың сөзжасамдық дағдыларын дидактикалық ойындар арқылы дамыту тиімді әдіс болып табылады.

Бұл ойындар балалардың сөйлеу тілін дамытуға ғана емес, сонымен қатар балалардың ойлауын, зейінін, есте сақтауын, шығармашылық ойлауын дамытуға ықпал етеді. Оқыту мен ойынды біріктіру баланың оқуға деген ынтасын арттыруға көмектеседі және жаңа дағдыларды дамытуға қолайлы жағдай жасайды. Сондықтан сөйлеу тілі бұзылған балалармен жұмыс жасағанда дидактикалық ойындарды пайдалану оқу-тәрбие процесінің маңызды құрамдас бөлігі болуы керек.

Сонымен қатар, дидактикалық ойындар әр баланың қажеттіліктеріне қарай оқытуды даралауға мүмкіндік береді. Баланың даму деңгейіне және жеке ерекшеліктеріне байланысты оның сөзжасамының жақсы дамуына ықпал ететін тиісті ойынды таңдауға болады. Бұл алған дағдыларды бекітуге және жақсы нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Сонымен, сөйлеу тілі бұзылған балалардың сөзжасам дағдысын дамытуда дидактикалық ойындардың маңызы зор. Олар оқу үдерісін белсендіруге және жаңа сөздерді меңгеруге және олардың қалыптасуына қызығушылықты оятуға көмектеседі. Дидактикалық ойындар бала өзін сенімдірек сезінетін және алған білімін іс жүзінде беруге дайын болатын жағымды ахуал туғызады. Сонымен қатар, ойындар эмоционалдық белсенділікке және ұсақ моториканы дамытуға ықпал етеді, бұл тіл дамытудың маңызды аспектісі болып табылады. Олай болса дидактикалық ойындар сөйлеу тілі бұзылған балалардың сөзжасамының қалыптасуы мен дамуына зор үлес қосып, оқу процесін тиімді әрі қызықты етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Логопедия». Оқулық. / Өмірбекова Қ.Қ., Оразаева Г.С., Тулебиева Г.Н., Ибатова Г.Б. – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2011. - 469/648 бет.
2. Волкова Л.С., Шаховская С.Н. Логопедия. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. – 680 с.
3. Филочева Т.Б. «Устранение общего недоразвития речи у детей дошкольного возраста» Айрис – пресс, 2010. 5-8 /198 стр.
4. Гребенникова, О.В. Использование дидактических игр в работе с детьми с нарушениями речи / О.В. Гребенникова // Современные проблемы науки и образования. - 2016. - № 3. - С. 69-72.